

مجموعه قوانین و مقررات دادگاه

ویریه اصل ۴۹ قانون اساسی

(کاربردی)

(قوانین مرسوم، همراه با نص حقوقی، آیین نامه، بخشنامه، دستورالعمل،

آراء وحدت رویه، تصمیمات شورتی و نظریه های شورای نگهبان)

قابل استفاده برای قضات محاکم، وکلاء و دانش آموختگان حقوق

تدوین

نصرت حسن زاده

قاضی دادگستری و مدرس دانشگاه

انتشارات جاودانه

عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام / Iran. Laws, etc.
 عنوان و نام پدیدآور : مجموعه قوانین و مقررات دادگاه ویژه اصل ۴۹ قانون اساسی (کاربردی)
 تدوین: نصرت حسن زاده
 مشخصات نشر : تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۷
 مشخصات ظاهری : ۱۲۸ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۶۰۶-۴
 وضعیت فهرست نویسی: فیپا
 موضوع : دادگاه های انقلاب -- قوانین و مقررات -- ایران
 موضوع : Revolutionary Courts-- Law and Legislation-- Iran*
 موضوع : آیین دادرسی مدنی -- ایران
 موضوع : Civil Procedure-- Iran
 سرشناسی : حسن زاده، نصرت، ۱۳۵۰-
 رده بندی کنگره : KMJH1588/128 13 7
 رده بندی دیویی : ۷/۵۵۰
 شماره کتابشناسی ملی : ۵۱۲۹۹۸



عنوان کتاب: مجموعه قوانین و مقررات دادگاه ویژه اصل ۴۹ قانون اساسی (کاربردی)
 تدوین: نصرت حسن زاده
 ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل
 ناظر فنی: امین لشکری
 ویراستار: سید بهروز رضوی
 نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۷
 قطع و تیراژ: جیبی، ۱۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۱۰۰۰۰ ریال
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۶۰۶-۴

تلفن: ۵۴۱۱۳ - ۶۶۴۸۲۸۳۰ - ۹ - ۶۶۴۸۶۱۱۵ - ۲۱
<http://www.jangal.com>
 email: info@junglepup.org
 ۳۱ - ۳۳۲۰۵۰۰۵ - ۳۳۲۰۳۸۰۰ - ۹

«حق چاپ برای تدوینگر محفوظ است»

فهرست مطالب

مقدمه

۱. فصل اول. مروری بر اساسی ۱
۲. اصل چهل و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۲
۵. اصل چهل و نهم (د ۴۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۵
- فرمان حضرت امام خمینی (ره) در خصوص اموالی که در اختیار ولی فقیه است ۷
- فرمان مقام معظم رهبر، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای ۸
- از اساسنامه ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) ۹
- قانون الزام دولت جهت تهیه لایحه داده کردن اصل ۴۹ قانون اساسی در مدت چهار ماه ۱۰
- از قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب ۱۱
- قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۲
- بخش اول- تعاریف و مقررات خاصه ۱۲
- بخش دوم- در ترتیب رسیدگی و مقررات عمومی ۱۳
- قانون تمدید مهلت مقرر در تبصره ماده ۴ قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی ۱۴
- اصلاحیه آیین‌نامه نحوه رسیدگی به پرونده‌های موضوع اصل ۴۹ قانون اساسی ۱۵
- دستورالعمل اجرایی قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی ۳۵
- قانون شمول اجرا قانون نحوه اجرا اصل ۴۹ قانون اساسی در مورد ثروتهای ناشی از احتکار و گرانفروشی و قاچاق ۳۹

و مجموعه قوانین و مقررات دادگاه ویژه اصل ۴۹ قانون اساسی (کاربردی)

- ۴۰ - از قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۳/۱۰.....
- ۴۱ - از آیین‌نامه اجرایی مواد (۵۵) و (۵۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز.....
- ۴۲ - از قانون تأسیس سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی و اساسنامه آن.....
- ۴۳ - از قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰ با آخرین اصلاحات ۱۳۹۵.....
- ۴۴ - بخش پنجم - کالای متروکه، ضبطی (ضبط شده) و واگذاری به گمرک.....
- ۴۵ - از قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی).....
- ۴۶ - بندهای ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری.....
- ۴۷ - ماده ۱۰ قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶/۷/۱۹.....
- ۴۸ - از قانون مدنی.....
- ۴۹ - از قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲.....
- ۵۰ - از قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵.....
- ۵۱ - از قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱.....
- ۵۲ - از قانون ثبت.....
- ۵۳ - اموال مجهول‌المالک در قانون ثبت.....
- ۵۴ - قانون راجع به اموال بلاصاحب (مصوب ۱۶ اردیبهشت ماه ۱۳۱۲ شمسی).....
- ۵۵ - برخی مصادیق وجوه و اموال مجهول‌المالک و بلاصاحب در قوانین مصوب مطرح است.....

فصل دوم: دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌ها..... ۶۳

- ۱ - معافیت ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) از پرداخت هزینه دادرسی.....
- ۲ - نهاد ماذون از طرف ولی فقیه برای اموال در اختیار ولی فقیه.....
- ۳ - نحوه رسیدگی به پرونده‌های موضوع اموال در اختیار ولی فقیه.....
- ۴ - افراد مشمول قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی.....

- ۵- مسئولیت ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) در خصوص اموال قاچاق
بلاصاحب و صاحب متواری ۷۱
- ۶- تعیین موارد صلاحیت محاکم عمومی و انقلاب در امور مربوط به
اصل ۴۹ قانون اساسی ۷۲
- ۷- مرور زمان نسبت به دعاوی اشخاص ثالث ۷۳

صل سوم: آراء وحدت رویه و نظریه‌های مشورتی و نظریه‌های شرایعیه ۷۵

- الف- آراء وحدت رویه ۷۶
- ۱- اثبات اصل سال نا مشروع، رای وحدت رویه شماره ۱۴۵۴/هـ-
۳۷۰/۱۱/۲۰ هیئت عمومی ۷۶
- ۲- مرجع تجدیدنظر محاکم بصره و ضبط اموال به لحاظ نامشروع بودن ۸۰
- ۳- دعاوی اشخاص نسبت به اموال صادره و ضبط اموال ۸۶
- ۴- صلاحیت رسیدگی به ثروت‌ها ناشی از جرم ۹۱
- ب- نظریه‌های مشورتی ۹۹

- ۱- کالای قاچاق که متهم آن غایب است ۹۹
- ۲- تعریف مال بلاصاحب و مجهول المال ۱۰۰
- ۳- رسیدگی دادگاه ویژه اصل ۴۹ قانون اساسی تابع آیین دادرسی
مدنی نیست ۱۰۱
- ۴- ربا از جرائم قابل گذشت است ۱۰۱
- ۵- شمول اصل ۴۹ قانون اساسی از نظر زمان ۱۰۲
- ۶- مرجع تشخیص مصادیق قمار ۱۰۲
- ۷- صلاحیت دادسرا در مواردی که جنبه کیفری داشته باشد ۱۰۳
- ۸- دادسرا صالح به موارد مذکور در اصل ۴۹ ۱۰۳
- ۹- رفع ابهام و اجمال از حکم ۱۰۴

ح ♦ مجموعه قوانین و مقررات دادگاه ویژه اصل ۴۹ قانون اساسی (کاربردی)

- ۱۰- صلاحیت رسیدگی به جرائم ارتشا، اختلاس و جعل ۱۰۵
 - ۱۱- عدم رعایت قوانین و مقررات در قراردادهای ۱۰۶
 - ۱۲- غارت اموال ۱۰۶
 - ۱۳- غارت بیت المال ۱۰۷
 - ۱۴- ثروت حاصل از فروش زمین موات ۱۰۷
 - ۱۵- صلاحیت رسیدگی به جرم ربا ۱۰۸
 - ۱۶- صلاحیت دادگاه انقلاب ۱۰۹
 - ۱۷- اثبات همار ناشی از ربا و غصب ۱۱۰
 - ۱۸- ابلع و تملک و تملک ملک ۱۱۰
 - ۱۹- حکم تمامیت مجموع اصل ۴۹ ۱۱۱
 - ۲۰- نظریه‌های شورای نگهبان ۱۱۲
- ج- نظریه‌های شورای نگهبان در خصوص دریافت بهره از دولت‌ها
- ۱- نظریه تفسیری شورای نگهبان در خصوص دریافت بهره از دولت‌ها ۱۲
 - ۲- نظریه شورای نگهبان در مورد تسبی شمول قانون حفظ آثار ملی نسبت به املاک شخصی (مورخ ۱۳۶۱/۸/۳) ۱۳
 - ۳- نظریه شورای نگهبان در مورد لایحه جامع آوری و فروش کالا متروکه، قاچاق و ضبطی قطعیت یافته و کالای قاچاق بلاصاحب و صاحب متواری ۴
 - ۴- نظریه مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۱۸ فقهای شورای نگهبان در مورد قانون کالا متروکه مصوب شورای انقلاب ۵

مقدمه

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران ضرورت تعیین تکلیف نسبت به اموال به جا مانده از وابستگان رژیم گذشته و افرادی که به نحوی با آن رژیم در ارتباط بودند امری اجتناب ناپذیر بود در این میان اولویت تعیین تکلیف اموال، در وجه خاندان سلطنتی و افراد نزدیک و خویشان وابسته به رژیم گذشته بود بر این اساس ضرورت داشت که دادگاه‌های ویژه‌ای، مسؤولیت صدور حکم را جمع به این عده را بر عهده بگیرند. در مقام عینیت بخشیدن به این هدف، شعب ویژه دادگاه انقلاب در همان بدو پیروزی انقلاب اسلامی تشکیل گردید.

با تصویب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در آذر ماه ۱۳۵۸ اصل ۴۹ قانون اساسی چنین مقرر نمود: دولت موظف است ثروت‌های ناشی از ربا، غصب، رشوه، اختلاس، سرقت، قمار، سوءاستفاده از موقوفات، سوءاستفاده از مقاطعه‌کاری‌ها، اسامات دولتی، فروش زمین‌های موات و مباحات اصلی دایر کردن اماکن و عمارت و سایر موارد غیر مشروع را گرفته و به صاحبان حق رد کند و به صورت معلوم نبودن او به بیت‌المال بدهد این حکم باید با رسیدگی و تحقیق و اجوت شرعی به وسیله دولت اجرا شود.

پس از این تاریخ مقررات قانونی دیگری در مقام تحقق بخشیدن به اصل مذکور به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید این مقررات عبارت بودند از: قانون الزام دولت جهت تهیه لایحه پیاده کردن اصل ۴۹ در

ی ♦ مجموعه قوانین و مقررات دادگاه ویژه اصل ۴۹ قانون اساسی (کاربردی)

مدت چهار ماه، مصوب ۱۳۶۰/۵/۲، قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی مصوب ۱۳۶۳/۵/۱۷، قانون تمدید مهلت مقرر در تبصره ماده ۴ قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی مصوب ۱۳۶۴/۵/۱۴ و قانون عمول اجرای قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی در مورد ثروت‌های ناشی از احتکار و گرانفروشی و قاچاق مصوب ۱۳۶۸/۱۱/۲۹.

با این ترمیم دادگاه‌های ویژه اصل ۴۹ قانون اساسی با هدف تعیین تالیف نسبت به مصادیق اصل ۴۹ قانون اساسی و بررسی اموال بجا مانده از آن‌ها همچنین بررسی و صدور حکم نسبت به اموال بجا مانده از افرادی که در فرائین بعدی حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری آمده، مشمول است.

در مورخ ۱۳۶۸/۲/۶ حضرت امام (ره) طی نامه‌ای خطاب به آقایان: ۱- ۲- ۳- عنوان نمایندگان خود راجع به وجوه و اموال مجهول‌المالک، بلاصاحب، ارث بلاوراث و اموالی که بابت تخمیس و خروج از ذمه و اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی و دیگر قوانین در اختیار ولی فقیه است نصب کردند و مقرر گردید نام‌دگان از طرف ولی فقیه هرگونه صلاح می‌دانند در تمام ابعاد فرس، نگهداری و اداره مال اختیار داشته باشند و نیز تأکید شد که کلیه درآمدهای حاصله در موارد مقرر شرعیه مصرف شود و در حد توان به بنیاد شهید، بنیاد ۱۵ خرداد بنیاد مسکن، کمیته امداد، سازمان بهزیستی، طرح شادابی و بنیاد جانبازان و موارد دیگر مورد نظر کمک و مساعدت شود. بدین دستو عملاً ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) تشکیل گردید. در واقع ستاد مذکور به عنوان نهاد اجرایی اداره‌کننده اموال موضوع احکام شعب ویژه اصل ۴۹ در تمامی ابعاد فروش و نگهداری تعیین گردید. نکته مهم که

فرمان حضرت امام (ره) آمده بود مصادیق احصاء شده صلاحیت رسیدگی شعب ویژه بود که علاوه بر موارد مقرر در اصل ۴۹، در خصوص اموال بلاصاحب، ارث بلاوارث، مجهول‌المالک، تخمیس و خروج از ذمه نیز بایستی تعیین تکلیف گردیده و حکم لازم صادر می‌شد.

تمام معظم رهبری (مدظله‌العالی) خطاب به رئیس وقت قوه قضائیه، محبت‌الاسلام نیری را به عنوان قاضی پرونده‌های موضوع فرمان (اموال بلاصاحب، ارث بلاوارث، مجهول‌المالک، تخمیس خروج از ذمه و اصل ۴۹) منصوب کردند و با این توضیح شعب ویژه اصل ۴۹ قانون اساسی در تهران و مراکز استان‌ها تشکیل و قضاتی با ابلاغ ویژه مبادرت به صدور آرای موضوع اصل ۴۹ و فرمان امام (ره) کردند.

در تاریخ ۱۳۵۹/۳/۱ با توجه به کناره‌گیری جناب آقای نیری از سمت ریاست دادگاه‌های ویژه اصل ۴۹، مقام معظم رهبری طی دستور العملی با تأکید بر واگذاری پرونده‌های موضوع اصل ۴۹ به تشکیلات قضایی مقرر کردند که امر رسیدگی به پرونده‌های اصل ۴۹ توسط شعبی از دادگاه‌های انقلاب اسلامی در تهران و مراکز استان‌ها صورت پذیرفته و قضات دادگاه‌ها با ابلاغ ویژه رئیس قوه قضائیه منصوب گردید و مراجع تجدیدنظر آن شعبی از دادگاه‌های تجدیدنظر یا دیوان عالی کشور باشند. البته بعدها در عمل صرفاً شعب خاصی از تجدیدنظر نسبت به تجدیدنظر احکام صادره از دادگاه‌های اصل ۴۹ رسیدگی کردند. لازم به ذکر است که در حال حاضر دو شعبه تجدیدنظر (۲۱ و ۳۶) در دادگاه انقلاب تهران مستقر شدند که کلیه پرونده‌های اصل ۴۹ در تهران و یا مراکز استان‌ها جهت رسیدگی تجدیدنظر به این دو شعبه ارجاع می‌گردد. همچنین مقرر گردید آیین‌نامه‌ای توسط رئیس قوه قضائیه تصویب و به عنوان شیوه رسیدگی

شعب ویژه در قالب جدید نصب‌العین قرار گیرد. آیین‌نامه مورد نظر در ۳۰ ماده و ۲۸ تبصره در مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۸ به تصویب رئیس قوه قضاییه رسیده و برای اجرا ابلاغ گردید.

از آنجائیکه قوانین مربوط به دادگاه ویژه اصل ۴۹ قانون اساسی به صورت پراکنده در متن قوانین دیگر مصوب قوه مقننه آمده است. اصل ۴۹ قانون اساسی که مبنای تشکیل دادگاه ویژه در قوه قضاییه است دارای مضامین متنوع می‌باشد که به صورت پراکنده در متن قوانین دیگر آمده است. به صورت موردی آیین‌نامه و بخشنامه‌هایی جهت اجرایی نمودن این اصل صادر شده است. حقیر که به مدت‌هاست مسئولیت دادگاه اصل ۴۹ استان اردبیل را به عهده دارم در بین همکاران موضوع مطرح شد و به سفارش دوستان و همکاران محترم اقدام به جمع‌آوری مقررات مربوط به اصل مذکور و دادگاه ویژه نمودم که مجموعه حاضر شامل قوانین مصوب قوه قضاییه، آیین‌نامه، بخشنامه، دستورالعمل‌ها، آراء وحدت رویه، نظریه‌های مشورتی و نظریه‌های مشورتی شورای محترم نگهبان می‌باشد که در هر فصل با ذکر نکات کلیدی حقوقی در ذیل هر کدام از آنها گردآوری و تدوین شده است تا قضاات محترم دادگاه ویژه اصل ۴۹ بتوانند در موضوعات مختلف مطروحه به راحتی برای استناد و استدلال در آراء به قوانین و مقررات موضوعه دسترسی داشته باشند و وکلای حوزه جهت کمک به اجرای عدالت و احقاق حق مجموعه‌ای را در اختیار داشته باشند. امیدوارم علماء، اساتید و دانشجویان رشته حقوق در رفع و اصلاح نقایص این مجموعه در چاپ‌های بعدی یاری فرمایند. از همکاری جناب آقای سید بهروز رضوی و مدیریت انتشارات جاودانه تقدیر و تشکر می‌نمایم.